

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการจัดการการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อ

๑. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการจัดการการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัด ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

๒. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อประสิทธิภาพการจัดการการเรียนการสอน พระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามสถานภาพ ส่วนบุคคล

๓. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อประสิทธิภาพการจัดการการเรียนการสอน พระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

โดยในการศึกษารั้งนี้ การวิจัยผสมผสานหรือประสานวิธีโดยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เป็นการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จำนวน ๒๗๒ รูป ซึ่งใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ลักษณะของแบบสอบถามเป็นทั้งปลายปิด และปลายเปิด ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าเอฟ (F-test) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) และโดยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative + Attire Research) จากการวิเคราะห์เนื้อหาของเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Document Analysis) มีการสัมภาษณ์ (Intertie) มีจำนวน ๑๐ รูป และวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุป

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผล

การวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการจัดการการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัด ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี” สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังต่อไปนี้

๕.๑.๑ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี จำนวน ๖๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๔ รองลงมาคืออายุ ๒๑-๓๐ ปี จำนวน ๖๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๖ อายุ ๕๑-๖๐ ปี จำนวน ๕๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๔ อายุ ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๔๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๖ อายุมากกว่า ๖๐ ปี จำนวน ๓๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๐ ตามลำดับ

๕.๑.๒ ประสิทธิภาพการจัดการการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

(๑) ด้านบุคลากร

พบว่า ประสิทธิภาพการจัดการการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านบุคลากร อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อการพิจารณาความดีความชอบโดยมีตำแหน่งที่สูงขึ้น และข้อการจัดสวัสดิการการอำนวยความสะดวกในการทำหน้าที่ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้ออื่นๆ อยู่ในระดับมาก

(๒) ด้านเทคนิคและวิธีการสอน

พบว่า ประสิทธิภาพการจัดการการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านเทคนิคและวิธีการสอน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

(๓) ด้านสื่ออุปกรณ์การสอน

พบว่า ประสิทธิภาพการจัดการการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านสื่ออุปกรณ์การสอน อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อมีการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์เอกสารหนังสือและข้อมูลต่างๆในการเรียนการสอน ข้อสื่อการสอนสอดคล้องกับเนื้อหาของหลักสูตร และข้อมีการจัดทำและจัดหาสื่ออุปกรณ์ที่เหมาะสม อยู่ในระดับมาก ส่วนในข้ออื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง

(๔) ด้านสภาพแวดล้อม

พบว่า ประสิทธิภาพการจัดการการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านสภาพแวดล้อม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕.๑.๓ ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการจัดการการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการจัดการการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม สรุปได้ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการจัดการการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางนักรธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการจัดการการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ในด้านบุคลากร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนในด้านเทคนิคและด้านวิธีการสอน ด้านสื่ออุปกรณ์การสอน และด้านสภาพแวดล้อม ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๕ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ ประสิทธิภาพ การจัดการการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ ประสิทธิภาพ การจัดการการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อประสิทธิภาพการจัดการ การเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ในด้านสื่ออุปกรณ์การสอน แตกต่างกันอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วนใน ด้านบุคลากร ด้านเทคนิคและวิธีการสอน และด้านสภาพแวดล้อม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๕.๑ ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐาน	ผลการทดสอบสมมติฐาน	
	ยอมรับ	ปฏิเสธ
สมมติฐานที่ ๑ พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ ประสิทธิภาพการจัดการการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน	-	✓
สมมติฐานที่ ๒ พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ ประสิทธิภาพการจัดการการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน	-	✓
สมมติฐานที่ ๓ พระสงฆ์ที่มีการศึกษาสามัญต่างกันมีความคิดเห็นต่อ ประสิทธิภาพการจัดการการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน	✓	-
สมมติฐานที่ ๔ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน มีความ คิดเห็นต่อประสิทธิภาพการจัดการการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน	-	✓
สมมติฐานที่ ๕ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีความ คิดเห็นต่อประสิทธิภาพการจัดการการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน	-	✓

จากตารางที่ ๕.๑ แสดงให้เห็นว่า สถานภาพส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษา นักธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ไม่มีผลทำให้ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพการ จัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี เกิดความแตกต่างกันได้ จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

ส่วนสภาพส่วนบุคคลในด้าน วุฒิการศึกษาสามัญ มีผลทำให้ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี เกิดความแตกต่างกันได้ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

๕.๑.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จำแนกตามรายด้าน ของการวิจัย สรุปได้ดังนี้

(๑) ด้านบุคลากร

ปัญหา อุปสรรค

๑. พระที่สอนพระปริยัติธรรมมีจำนวนน้อย ที่สอนอยู่ก็สอนหลายวิชา
๒. ขาดการสรรหาบุคลากรที่เหมาะสมในการสอนพระปริยัติธรรม
๓. ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ทักษะและวิธีการสอนที่ทันสมัย

ข้อเสนอแนะ

๑. เพิ่มบุคลากรที่ทำหน้าที่สอนพระปริยัติธรรมให้มากขึ้น แยกสอนตามรายวิชาไป
๒. สรรหาพระที่ทำหน้าที่สอนพระปริยัติธรรมรุ่นใหม่เพิ่มขึ้น โดยทดสอบวัดความรู้และทดลองปฏิบัติหน้าที่การสอนจริง
๓. ส่งพระที่ทำหน้าที่สอนให้ได้รับการพัฒนาด้านความรู้ ทักษะ วิธีการสอน ให้ได้รับการอบรมเรียนรู้รูปแบบวิธีการสอนที่ทันสมัย

(๒) ด้านเทคนิคและวิธีการสอน

ปัญหา อุปสรรค

๑. ใช้วิธีการสอนแบบไม่ทันสมัย ไม่มีเทคนิคใหม่ๆ ทำให้ขาดความน่าสนใจในการเรียน
๒. ส่วนใหญ่ยังใช้หลักการท่องจำอย่างเดียวทำให้พระที่บวชใหม่ๆ ให้ความสนใจน้อยมาก
๓. ช่วงเวลาระยะในการสอนพระปริยัติธรรมไม่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

๑. พัฒนารูปแบบวิธีการสอนให้ทันสมัยมากขึ้นจะได้นำมาใช้พัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความสนใจมากยิ่งขึ้น
๒. เพิ่มเทคนิคหรือเพิ่มแรงจูงใจในการท่องจำอาจจะเป็นคำตอบแทนหรือรางวัล เพื่อให้เกิดความสนใจมากยิ่งขึ้น
๓. จัดช่วงระยะเวลาการสอนให้เหมาะสม หรือให้มีเวลาช่วงพักเวลาเรียนบ้าง จะได้ผ่อนคลาย

(๓) ด้านสื่ออุปกรณ์การสอน

ปัญหา อุปสรรค

๑. หนังสือไม่เพียงพอ ไม่มีการจัดซื้อใหม่ใช้ของเก่าที่เรียนซ้ำๆ มาจากปีก่อนๆ
๒. ขาดอุปกรณ์ที่จะมาช่วยสอน เพื่อเพิ่มความสนใจในการเรียน
๓. ขาดงบประมาณในการจัดซื้ออุปกรณ์ใช้ในการสอน

ข้อเสนอแนะ

๑. จัดซื้อหนังสือเรียนใหม่เพิ่มเติมให้เพียงพอแก่นักเรียน
๒. เพิ่มอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัยมาช่วยสอนเพิ่มมากขึ้น เช่น สื่อรูปภาพ สื่อเสียง
๓. มีการจัดตั้งกองทุน หางบประมาณสนับสนุนในการจัดซื้ออุปกรณ์การสอนให้มากขึ้น

(๔) ด้านสภาพแวดล้อม

ปัญหา อุปสรรค

๑. สถานที่เรียนอยู่ที่แออัด ไม่สงบ และมีเสียงรบกวนจากภายนอก
๒. ขนาดห้องเรียนเล็กไม่เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน
๓. ห้องเรียนมีฝุ่นมากเพราะห้องเรียนใกล้กับถนน

ข้อเสนอแนะ

๑. จัดสถานที่เรียนให้เหมาะสม มีอากาศถ่ายเทสะดวก ไม่มีเสียงรบกวนจากภายนอก
๒. จัดขนาดห้องเรียนให้เหมาะสมกับขนาดของจำนวนนักเรียนให้เพียงพอไม่ให้แออัด
๓. จัดห้องเรียนให้สะอาด ทำความสะอาดทุกวันเพื่อเพิ่มบรรยากาศในการเรียน

๕.๒ อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการจัดการการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี” ผู้วิจัยมีประเด็นค้นพบจากการวิจัยที่น่าสนใจซึ่งนำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

๕.๒.๑ ประสิทธิภาพการจัดการการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

(๑) ด้านบุคลากร

จากผลการวิจัย พบว่า ข้อที่อยู่ในอันดับต่ำที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๖ ได้แก่ การจัดสวัสดิการ การอำนวยความสะดวกในการทำหน้าที่ ซึ่งสอดคล้องกับที่ ภิญญู สารธร ได้ระบุว่า การบริหารจัดการบุคลากร หมายถึง การใช้คนให้ทำงานให้ได้ผลดีที่สุดภายในเวลาสั้นที่สุด สิ้นเปลืองเงินทองและวัสดุน้อยที่สุด ในขณะที่เดียวกันคนที่ทำงานนั้นมีความสุข มีความพอใจที่จะให้ผู้บริหารใช้พอใจที่จะทำตามที่ผู้บริหารต้องการ

การบริหารจัดการบุคลากร หมายถึง การที่ผู้บริหารใช้อำนาจหน้าที่ที่มีอยู่อย่างมีศิลปะ เพื่อให้บุคลากรนั้นทำงานด้วยความเต็มใจมีความสุขมีความเจริญก้าวหน้าในอาชีพนั้นๆ

การบริหารจัดการบุคลากร เป็นกระบวนการที่สำคัญมากอย่างหนึ่งสำหรับผู้บริหาร ผู้บริหารที่หวังความสำเร็จในการบริหารงาน จะต้องหมั่นศึกษาหาความรู้ใหม่ๆ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงการบริหารจัดการงานอยู่เสมอๆ

ฉะนั้น การบริหารจัดการบุคลากรในสำนักเรียน หรือ โรงเรียนพระปริยัติธรรม พอจะแยกออกเป็นข้อๆ ดังต่อไปนี้

การคัดเลือกครูใหม่ การคัดเลือกครูใหม่เพื่อทำการสอนนั้น ผู้บริหารในฐานะที่เป็นเจ้าสำนักเรียน และรับผิดชอบในสำนักเรียน จำเป็นที่จะต้องเลือกเฟ้นครูใหม่ที่เข้ามาปฏิบัติงานนั้นให้เหมาะสมโดยยึดหลัก ความสามารถและถนัดในการสอนแต่ละวิชา อาจเลือกจากศิษย์เก่าที่จบมาจากสำนักเรียนนั้นๆ หรือขอกับผู้บังคับบัญชาในระดับสูง ที่เห็นสมควรและเหมาะสม

การปฐมนิเทศครูใหม่ เป็นการแสดงออกถึงความเอาใจใส่ของเจ้าสำนักเรียน เพื่อเสริมสร้างความจงรักภักดีให้เกิดขึ้นในสำนักเรียน และเป็นการเตรียมครูใหม่ให้ปฏิบัติหน้าที่ได้ผลดี มีกำลังใจในการปฏิบัติงาน เพื่อให้งานมีประสิทธิภาพสูงขึ้นอีกด้วย ทั้งนี้เพราะว่าครูใหม่ มีความต้องการในด้านที่พัก การเข้ากับครูเก่าให้ได้เร็วที่สุด เข้าใจในจุดประสงค์และนโยบายของสำนักเรียน และรู้จักชุมชนที่ได้อุปการะวัด

การอบรมครูประจำการ หมายถึง การเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ ความชำนาญ สมรรถนะภาพ และเจตคติอันเหมาะสมให้แก่ครูผู้ปฏิบัติงาน เพื่อให้การปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนมีประสิทธิภาพที่สุด สามารถแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ในการทำงานทั้งในปัจจุบันอนาคต และเตรียมตัวที่จะรับความรับผิดชอบสูงยิ่งขึ้นไป ได้แก่ การอ่าน และการฟังปาฐกถา การวิจัย การประชุมสัมมนา ทักษะศึกษา เป็นต้น

การสร้างขวัญหรือกำลังใจ ขวัญหรือกำลังใจ หมายถึง สภาวะของจิตใจที่แสดงออกมาให้ปรากฏอย่างใดอย่างหนึ่ง ในแง่ของความพอใจและความไม่พอใจ เช่น ความกระตือรือร้น ความมั่นใจ ความมุ่งมั่น ความเด็ดเดี่ยว ความท้อแท้ ความอดทนระอาใจ เป็นต้น ขวัญหรือกำลังใจเป็นนามธรรมที่ไม่มีรูปร่าง เป็นสิ่งที่เปราะและแตกง่าย และมักจะไม่อยู่กับร่องกับรอยถาวร ฉะนั้น การสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานของครูสอนพระปริยัติธรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งมีองค์ประกอบทำให้เกิดขวัญและกำลังใจแก่ครู ดังนี้

- ๑) ลักษณะท่าทีและบทบาทของเจ้าสำนักเรียน
- ๒) ความพึงพอใจในหน้าที่การงานที่ปฏิบัติอยู่
- ๓) ความพึงพอใจต่อวัตถุประสงค์ และนโยบายการดำเนินงานของเจ้าสำนักเรียน เพื่อนครู และทายกทายิกาที่บำรุงวัด
- ๔) การให้บำเหน็จรางวัล
- ๕) สภาพของการปฏิบัติงาน
- ๖) สุขภาพของการปฏิบัติงานทั้งกายและทางจิตใจ¹

¹ ญาณิสา สาร, อ่างใน มาณพ พลไพรินทร์, **หลักการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๕), หน้า ๘๐-๘๒.

(๒) ด้านเทคนิคและวิธีการสอน

จากผลการวิจัย พบว่า ข้อที่อยู่ในอันดับต่ำที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๖ ได้แก่ อธิบายและตอบข้อสงสัยได้ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับที่ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวว่า แนวคิดเกี่ยวกับหลักการสอนไว้ดังนี้

๑. สร้างจุดสนใจในการสอนให้ผู้เรียนรู้สึกว่าน่าสนใจ อย่างน้อยการเริ่มต้นดึงดูดความสนใจของผู้เรียนตั้งแต่เริ่มต้น ก็เป็นความสำเร็จอีกระดับหนึ่งได้

๒. สร้างบรรยากาศในการเรียนให้ปลอดโปร่ง แจ่มใส เพลิิดเพลิน ไม่ตึงเครียด ไม่ให้เกิดความอึดอัดในการเรียน ให้เกียรติผู้เรียน

๓. สอนโดยมุ่งเนื้อหาโดยมุ่งให้เกิดความเข้าใจในเรื่องที่สอนเป็นสำคัญ ไม่กระทบตนและผู้อื่น ไม่มุ่งยกตนข่มผู้อื่น

๔. สอนโดยเคารพ คือตั้งใจสอน ทำจริงด้วยความรู้สึกรู้ว่าเป็นสิ่งมีคุณค่า มองเห็นความสำคัญของผู้เรียนและงานและงานสั่งสอนนั้นไม่ใช่สักว่าทำ หรือเห็นผู้เรียนนั้นโง่เขลาหรือเห็นเป็นคนชั้นต่ำ

๕. ใช้วาจาที่สุภาพ นุ่มนวล ไพเราะน่าฟัง สละสลวย เข้าใจง่าย ไม่หยาบคาย ไม่หยาบกระด้าง จนผู้ฟังไม่สนใจที่จะเรียนรู้^๒

(๓) ด้านสื่ออุปกรณ์การสอน

จากผลการวิจัย พบว่า ข้อที่อยู่ในอันดับต่ำที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๐๐ ได้แก่ ผู้สอนมีความสามารถในการผลิตสื่อประกอบการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับที่ กิตติมา ปริดีติลล ได้กล่าวว่า หลักการในการใช้สื่อการเรียนการสอนมี ๖ หลัก ได้แก่ ๑) เลือกสื่อการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการเรียนการสอน ๒) เลือกสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาที่เรียน ๓) เลือกสื่อการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับเทคนิคและวิธีการสอน ๔) เลือกสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับวัยและความสนใจของนักเรียน ๕) เลือกสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ๖) เลือกสื่อการเรียนการสอนที่หาได้ง่ายราคาประหยัด มีความสะดวกรวดเร็วในการใช้^๓

(๔) ด้านสภาพแวดล้อม

จากผลการวิจัย พบว่า ข้อที่อยู่ในอันดับต่ำที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๑ ได้แก่ สถานที่เรียนสะอาดมีอากาศถ่ายเทสะดวก ซึ่งสอดคล้องกับที่ บุญเยี่ยม จิตดอน และราศี ทองสวัสดิ์ ได้กล่าวว่า การจัดสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกห้องเรียนว่า การจัดสภาพแวดล้อมจะเป็นสิ่งหนึ่งที่ซึ่งชักจูงให้เด็กสนใจและเกิดความกระตือรือร้น อยากเรียนไม่เบื่อหน่าย โดยหลักสำคัญของการจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน มีดังต่อไปนี้

ก. สภาพแวดล้อมในห้องเรียน

^๒ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) พุทธวิธีในการสอน, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๓), หน้า ๔๕.

^๓ กิตติมา ปริดีติลล, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๖), หน้า ๒๕.

หลักสำคัญในการจัดตั้งคำนึงถึงความปลอดภัย ความสะอาดเป้าหมาย การพัฒนาความเป็นระเบียบเรียบร้อย ซึ่งอาจจัดแบ่งพื้นที่ให้เหมาะสมกับการประกอบกิจกรรมตามหลักสูตร ฯลฯ

ข. สภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน

การจัดสภาพแวดล้อมภายในอาณาบริเวณรอบๆห้องเรียน จัดรักษาความปลอดภัยในบริเวณโรงเรียนและบริเวณรอบๆนอกโรงเรียน ดูแลรักษาความสะอาด ต้นไม้ให้ความร่มรื่นรอบๆบริเวณโรงเรียน ฯลฯ⁴

๕.๒.๒. การเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล โดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ผู้วิจัยมีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

(๑) อายุ

อายุที่แตกต่างกัน ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากพระสงฆ์ที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ไม่ได้มาจากความแตกต่างทางด้านอายุ ดังนั้น สถานภาพทางด้านอายุจึงไม่ทำให้ความคิดเห็นของพระสงฆ์เกิดความแตกต่างได้ สอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของ พระครูปลัดเจริญ สุวิโร (มีประเสริฐ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในจังหวัดสมุทรสงคราม” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในจังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านบุคลากร ด้านการบริหาร ด้านอาคารสถานที่ และด้านการศึกษาสงเคราะห์อยู่ในระดับมากทุกด้าน ๒) ผลเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการพระสังฆาธิการ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ใน จังหวัดสมุทรสงคราม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า สถานภาพส่วนบุคคลด้านพรรษา และ วุฒิการศึกษาทางธรรม มีผลทำให้ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการของ พระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในจังหวัดสมุทรสงคราม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ ๐.๐๑ ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนสถานภาพส่วนบุคคล ด้านอายุ วุฒิการศึกษาสามัญ และตำแหน่ง ไม่พบความแตกต่าง ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้⁵

⁴บุญเยี่ยม จิตดอน และราศี ทองสวัสดิ์, การจัดสภาพแวดล้อมพอสรรสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : ยูไนเต็โปรดักชั่น, ๒๕๒๗), หน้า ๖๖-๖๗.

⁵พระครูปลัดเจริญ สุวิโร (มีประเสริฐ), “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในจังหวัดสมุทรสงคราม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

(๒) พระราชา

พระราชาที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการจัดการการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากพระสงฆ์ที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการจัดการการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ไม่ได้มาจากความแตกต่างทางด้านพระราชา ดังนั้น สถานภาพทางด้านพระราชาจึงไม่ทำให้ความคิดเห็นของพระสงฆ์เกิดความแตกต่างได้ สอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของ **พระภพ สุนทรธมโม (สุนทรภัก)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ๑)พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการในอำเภอดำเนินสะดวกจังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๗ ๒)การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่าพระสงฆ์ที่มีอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม และตำแหน่งต่างๆ กันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการของคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม และรายด้านไม่แตกต่างกันทุกด้านจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย⁶

(๓) วุฒิการศึกษาสามัญ

วุฒิกการศึกษาสามัญที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการจัดการการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม แตกต่างกัน ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากการศึกษาสามัญในปัจจุบัน มีสาขาวิชาเฉพาะสำหรับการบริหารจัดการองค์การ ซึ่งเป็นสาขาวิชาที่ทำการเรียนสอนพื้นฐาน ทักษะ เทคนิคในการบริหารจัดการ ตลอดจนภาวะของความเป็นผู้นำ ซึ่งบุคคลที่ได้รับการศึกษามาทางด้านการจัดการดังกล่าวนี้ ย่อมมีความสามารถในทางบริหารจัดการที่ดีกว่า มีทักษะและความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการในมุมมองที่แตกต่างจากบุคคลที่มีได้รับการศึกษาหรือศึกษามาต่างศาสตร์ต่างสาขาวิชา ดังนั้น สถานภาพด้านวุฒิการศึกษาสามัญจึงสามารถทำให้เกิดความคิดเห็นที่แตกต่างกันได้ สอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของ **พระใบฎีกามานะ สุเมธโส (มากมูล)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ จังหวัดเพชรบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ๑.การบริหารจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ จังหวัดเพชรบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๖ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านสถานที่ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านที่เหลืออีก ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านค่าใช้จ่าย ด้านการพัฒนาการศึกษา ด้านการบริหารการศึกษา และด้านอื่นๆ อยู่ในระดับมาก ๒. ผลการเปรียบเทียบระดับการบริหารจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ของ พระสังฆาธิการ จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า สถานภาพส่วนบุคคลด้านวุฒิการศึกษาสามัญ มีผลทำให้ความเห็นที่มีต่อการบริหารจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ จังหวัดเพชรบุรี แตกต่างกัน ซึ่ง

⁶พระภพ สุนทรธมโม, “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการในอำเภอดำเนินสะดวกจังหวัดราชบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

ยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนสถานภาพส่วนบุคคลด้าน อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางธรรม และ ตำแหน่ง ไม่พบความแตกต่าง ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้⁷

(๔) วุฒิการศึกษานักธรรม

วุฒิการศึกษานักธรรมที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียน การสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่ แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากสงฆ์ที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการ จัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ไม่ ได้มาจากความแตกต่างทางด้านวุฒิการศึกษานักธรรม ดังนั้น สถานภาพทางด้านวุฒิการศึกษานักธรรมจึงไม่ทำให้ความคิดเห็นของพระสงฆ์เกิดความแตกต่างได้ สอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของ **พระครูวินัยธรรมชาย สุวิชาโน** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอ เขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า ๑)ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอเขา ย้อย จังหวัดเพชรบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับมากทุกด้าน ๒)การ เปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอเขา ย้อย จังหวัดเพชรบุรี ทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม พบว่าสถานภาพ ส่วนบุคคลด้านวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม มีผลทำให้ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพการ บริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรีแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนสถานภาพส่วนบุคคลด้านอื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้⁸

(๕) วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม

วุฒิการศึกษาเปรียญธรรมที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียน การสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากสงฆ์ที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการ จัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ไม่ได้มาจากความแตกต่างทางด้านวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ดังนั้น สถานภาพทางด้านวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมจึงไม่ทำให้ความคิดเห็นของพระสงฆ์เกิดความแตกต่างได้ สอดคล้องกับ **พระครูเกษม**

⁷พระใบฎีกามานะ สุเมธโส (มากมูล), “การบริหารจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ จังหวัดเพชรบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

⁸พระครูวินัยธรรมชาย สุวิชาโน, “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอเขาย้อย จังหวัด เพชรบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

สมุทรคุณ (ทองหล่อ เขมธมโม) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม” ผลการวิจัยพบว่า ๑)ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการศึกษา สงเคราะห์ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๔ ส่วนด้านอื่นๆ ที่เหลืออยู่ในระดับมากทุกด้าน ๒)ผลการเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการบริหารวัดของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลพบว่า สถานภาพส่วนบุคคลด้านอายุของพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถามมีผลทำให้ความคิดเห็นที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนสถานภาพส่วนบุคคลด้านพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม และวุฒิการศึกษาปริญญาธรรม ไม่มีผลทำให้เกิดความคิดเห็นที่แตกต่างกัน^๙

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(๑) ด้านบุคลากร สรรหาพระที่ทำหน้าที่สอนพระปริยัติธรรมรุ่นใหม่เพิ่มขึ้น โดยทดสอบวัดความรู้และทดลองปฏิบัติหน้าที่การสอนจริง

(๒) ด้านเทคนิคและวิธีการสอน เพิ่มแรงจูงใจในการท่องจำอาจจะเป็นคำตอบแทนหรือรางวัล เพื่อให้เกิดความสนใจมากยิ่งขึ้น

(๓) ด้านสื่ออุปกรณ์การสอน เพิ่มอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัยมาช่วยสอนเพิ่มมากขึ้น เช่น สื่อรูปภาพ สื่อเสียง

(๔) ด้านสภาพแวดล้อม จัดสถานที่เรียนให้เหมาะสม มีอากาศถ่ายเทสะดวก ไม่มีเสียงรบกวนจากภายนอก

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

(๑) ส่งพระที่ทำหน้าที่สอนให้ได้รับการพัฒนาด้านความรู้ ทักษะ วิธีการสอน ให้ได้รับการอบรมเรียนรู้รูปแบบวิธีการสอนที่ทันสมัย

(๒) จัดช่วงระยะเวลาการสอนให้เหมาะสม หรือให้มีเวลาช่วงพักเวลาเรียนบ้าง จะได้ผ่อนคลาย

(๓) มีการจัดตั้งกองทุน ทางงบประมาณสนับสนุนในการจัดซื้ออุปกรณ์การสอนให้มากขึ้น

^๙พระครูเกษมสมุทรคุณ, “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

(๔) จัดห้องเรียนให้สะอาด ทำความสะอาดทุกวันเพื่อเพิ่มบรรยากาศในการเรียน

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

(๑) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ เพื่อจะได้ทราบรายละเอียดด้วยการสัมภาษณ์ (Interview) โดยแบบสัมภาษณ์ รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เช่น พระสงฆ์ที่มีบทบาทโดดเด่นในการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม รวมถึงผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับภาระงานด้านปริยัติธรรม แผนกธรรม เป็นต้น

(๒) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการการเรียนการสอนตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมในแผนกอื่น คือ แผนกบาลี หรือ แผนกธรรมศึกษา เพื่อเป็นการวัดระดับประสิทธิภาพของการบริหารจัดการการเรียนการสอนตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมในแผนกนั้นๆ

(๓) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาในเชิงทดลอง ตามหลักทฤษฎีแล้วลงมือปฏิบัติ โดยมีข้อมูล (ความรู้) แหล่งข่าวสาร (การจากได้มาด้วยเอกสารบ้าง จากการสนทนากับคนในพื้นที่บ้าง) เพียบพร้อม แล้วลงปฏิบัติการเพื่อได้เข้าถึง รู้ซึ่งถึงปัญหา อุปสรรค และความต้องการที่แท้จริง